АСОЦІАЦІЯ
ЮРИДИЧНИХ КЛІНІК
УКРАЇНИ

ПЕРШІ МОНІТОРИНГИ ЮРИДИЧНИХ КЛІНІК В УКРАЇНІ:
практики, тренди, розвиток

Київ 2018

Перші моніторинги юридичних клінік в Україні: практики, тренди, розвиток / А. Галай (ред.), Ю. Ломжець, Ю. Матвєєва, М. Цип'ящук.– Київ: Асоціація юридичних клінік України, 2018.– 26с.

Після кількох років поступового нарощування інституційної спроможності Асоціація юридичних клінік України розпочала новий напрям розвитку власної мережі – моніторинги юридичних клінік.

Після розробки у 2014 році Стандартів діяльності юридичних клінік України, у 2017 році Асоціація виклала ці організаційні засади у формі мануалу з оцінювання якості діяльності. Так з'явився Інструмент оцінювання стандартної якості діяльності юридичних клінік України.

Він передбачає детальну характеристику сучасної юридичної клініки за усіма параметрами діяльності – від організації та навчального процесу до здійснення правозахисту і правової просвіти.

Кожний напрям в свою чергу складається з детально виписаних індикаторів, що передбачають бальну оцінку. Зрештою моніторинг дозволяє не лише чітко і однозначно побачити виражені у кількісних балах сильні і слабкі сторони юридичної клініки, але і знати, як зробити свою організацію більш відповідною стандартам якості.

Крім того, завдяки залученню до моніторингу найбільш досвідчених експертів юридичного клінічного руху, кожний моніторинг стає розгорнутим планом розвитку кожної юридичної клініки, яка пройшла оцінювання. Додатковими бонусами від моніторингів виступає організаційний розвиток мережі, профілактична "пігулка" чесного оприлюднення статистичних показників.

За результатами оцінювання юридична клініка отримує висновок, якого рівня діяльності вона досягла.

Наразі після пілотування моніторингу у поточному році було оцінено 12 (20%) від усіх юридичних клінік. Шість з них оцінено як юридичні клініки базового рівня, шість – як такі, що відповідають стандартам якості. Хоча наразі вищої оцінки – юридична клініка вищого ґатунку якості ще не було досягнуто, цей здобуток мережі юридичних клінік попереду.

Викликом для мережі юридичних клінік є потреба продовжувати моніторинги, робити їх регулярними, розглядаючи цю діяльність як мережевою школою управлінського розвитку.

Моніторинги юридичних клінік проводилися у 2017 та 2018 році Асоціацією юридичних клінік України у партнерстві з Українською фундацією правової допомоги, за підтримки Міжнародного фонду "Відродження", а також інших організацій-партнерів та донорських інституцій.

ТРЕНДИ ЮРИДИЧНОГО КЛІНІЧНОГО РУХУ УКРАЇНИ: МОНІТОРИНГИ 2018

Тренди в організації діяльності юридичних клінік

Марія Цип'ящук, mariia.tsypiashchuk@oa.edu.ua

Факти

- Абсолютна більшість ЮК демонструють понад 60% результату в організаційному забезпеченні своєї діяльності
- 25% від моніторених ЮУ не є структурними підрозділами університетів, при яких вони діють; в одному університеті статус ЮК закріплений як структурний підрозділ, який діє на громадських засадах
- Лише 25% монітрених юридичних клінік мають повністю укомплектований штат

Вдалі і неефективні практики

👍 Оригінальний підхід до укомплектації штату юридичної клініки ● в ЮК Чернівецького університету посада керівника юридичної клініки функціонально визначена в межах посади асистента кафедри публічного права як кафедральне навантаження	👎 Недоукомплектованість штату або не мотивуюча оплата праці ● у більшості юридичних клінік спостерігається неповне укомплектування рекомендованих посад ЮК (половина або невизначений обсяг від повної зайнятості) ● навіть укомплектовані посади оплачуються на рівні мінімальної заробітної плати або ж взагалі не оплачуються (визначені на громадських засадах), що не відповідає фактичному обсягу навантаження в ЮК та несе ризик демотивації співробітників до подальшої роботи
👍 Залучення викладачів-кураторів та юристів-практиків до роботи ЮК ● достатню кількість викладачів-кураторів відносно числа консультантів (1:7-8) продемонстрували, наприклад, юридичні клініки "Захист" НАВС, КЕІ КНЕУ, ЮК НУ ОЮА, УДФСУ, ДНУ ім. О.Гончара ● як правило, штатно укомплектовані ЮК мають також і достатню кількість юристів-практиків, які сприяють практичній підготовці майбутніх правників (ЮК ЧНУ ім. Федьковича, ЮК ОЮА, ДНУ ім. О.Гончара)	👎 Брак відображення роботи викладачів-кураторів у документації ЮК ● у більшості ЮК, де викладачі-куратори або юристи-практики ніби-то долучаються до роботи - не здійснюється облік такої діяльності (фактів перевірки консультацій, рецензування розроблених правопросвітніх занять тощо у відповідних журналах).
👍 Якісна популяризація своєї діяльності ● регулярне оприлюднення інформації про проведені заходи, інші здобутки консультантів ЮК на сайті університету, сторінках у соц.мережах (ЮК "Захист" НАВС, ЮК ЧНУ ім. Федьковича, ЮК ХУУП, ЮК "Pro Bono" НаУОА); а також у місцевих ЗМІ (ЮК НУ ОЮА)	👎 Кволе функціонування інформаційних ресурсів ЮК ● близько половини моніторених ЮК не оновлюють інформацію про свою діяльність на створених сторінках сайтів, соц.мереж ● бракує якісних захищених інформаційних маркерів та вказівників до ЮК, характеру послуг
👍 Забезпеченість приміщенням та матеріально-технічною базою ● майже усі моніторені ЮК мають приміщення та достатньо робочих місць для адміністративного персоналу, організації прийому та проведення навчання консультантів	👎 Недостатня персоналу активність ЮК у підвищенні власної кваліфікації, в т.ч. й наукових публікацій ● Лише 25% моніторених ЮК (ДонДУУ, НАВС, ЧНУ) демонструють активність своїх співробітників, (а не лише керівника чи одного

● також більшість юрклінік забезпечені комп'ютерною та ксерокопіювальною технікою (хоча й подекуди застарілою), доступом до мережі Інтернет та правових баз даних	викладача-куратора) як щодо участі у заходах з підвищення кваліфікації, так і щодо наукових публікації
Усі моніторені ЮК більшою або меншою мірою інтегровані у місцеві спільноти, які впроваджують права людини ● Найбільш активно юридичні клініки співпрацюють із місцевими центрами/бюро БВПД, іншими органами юстиції, ОМС та місцевим органами виконавчої влади ● Більше половини моніторених ЮК якісно взаємодіють також із громадськими та правозахисними організаціями	

Висновки

Безпосередня користь в процесі моніторингів 2018: в процесі підготовки до моніторингу чимало юридичних клінік покращили свою матеріально-технічну базу (від отримання орг.техніки до забезпечення новими приміщеннями); впорядкували свою документацію та організаційну структуру.

Ще не вдалося забезпечити: фактичну штатну укомплектованість ЮК та зайнятість персоналу ЮК було важко оцінити через відсутність відповідної документації про призначення на посади, поєднання обов'язків із виконанням інших функцій, нечітке закріплення функцій (ролі) тих або інших співробітників чи персоналу ЮК, зокрема і викладачів-кураторів.

Системні виклики:

- *недоукомплектованість штату юридичних клінік несе реальний ризик стабільності їхньої діяльності, якості навчання та практичної підготовки консультантів, які працюють в ЮК*
- *матеріально-технічне забезпечення функціонування юридичної клініки залежить від економічного становища ЗВО та волі його управлінців*

Тренди навчального процесу в юридичних клінік

Юлія Матвєєва, matveevaji@ukma.edu.ua

Факти з моніторингу 2018

- У 5 з 12 ЮК (41,6%) навчальний курс з основ юридичної клінічної практики є обов'язковим, у 4 (33,3%)- вибірковим, у 3 (25 %) – курс не викладається
- Включення юридичної клінічної освіти у навчальний процес оцінюються – від 10% до 70 %
- В 11 (91,6%) юридичних клініках робота викладачів не зараховується в науково-педагогічне навантаження
- Лише в 4 (33,3%) юридичних клініках передбачена можливість проходження практики студентів в юридичній клініці
- Особливу роль для поліпшення викладання клінічного курсу відіграє щорічна Національна олімпіада з консультування клієнтів.

Вдалі і неефективні практики

👍 Інтегрованість ЮК в освітній процес ЗВО ●Введення курсу з основ юридичної клінічної практики як обов'язкового (Луцьк, Біла Церква, Чернівці, Дніпро ім.Олеся Гончара, Донецьк «Феміда») ● Високий рівень навчально-методичних розробок навчальної дисципліни «Основи юридичної клінічної практики» (Ірпінь, Хмельницький) ● Деякі навчальні заняття записуються на відео та завантажуються на сторінку юридичної клініки у мережі Фейсбук (Чернівці) ● зарахування (хоч і неформальне) роботи в ЮК до навантаження керівника ЮК (Чернівці) ●дистанційне супроводження викладання курсу посередництвом технології гугл-клас (Чернівці) ● клінічний курс практикується для заочної форми навчання (Луцьк) ● навіть там, де не передбачено викладання курсу (Острог, НАВС) практикується постійне проведення занять із застосуванням інтерактивних методик	👎 Змістовні недоліки щодо курсу з основ юридичної клінічної практики ● відсутність курсу з основ юридичної клінічної практики (Острог, НАВС, Одеса); ● невключення модуля з правопросвітньої діяльності (Кривий Ріг) ● невідповідність курсу вимогам Стандартів (Маріуполь, Біла Церква) ● проведення курсу на 1-ому році навчання (Дніпро ім. Олеся Гончара, Дніпро митної справи) ● недоречне використання назви "Практичне право" курсу з основ юридичної клінічної практики (Чернівці) ● незалученість керівника чи кураторів ЮК до викладання курсу (Хмельницький, Дніпро митної служби) ● незастосування інтерактивних методик при викладанні курсу (Дніпро митної служби, Маріуполь)
👍 Цікаві підходи у викладанні і навчанні: ● залучення практикуючих юристів до проведення занять із студентами (Острог, Одеса, Маріуполь) участь у реальних судових засіданнях з адвокатом-завідувачем (Ірпінь) ● день підвищення кваліфікації щотижня (Одеса) ●заняття на базі судових інстанцій у справах, які розглядались в юридичній клініці (Дніпро ім.О.Гончара) ●вступні орієнтаційні тренінги для студентів, які були зараховані до юридичної клініки (Чернівці)	👎 Змістовні недоліки щодо практики студентів в юридичній клініці: ● незарахування роботи в ЮК як практики студентів (Дніпро ім.О.Гончара, Дніпро митної справи, Кривий Ріг, Донецьк, Ірпінь, Біла Церква, НАВС, Одеса) ● незарахування керівникам та кураторам роботи в ЮК до науково-педагогічного навантаження – в 11 з 12

Висновки

Безпосередня користь в процесі моніторингів 2018: ЮК оновили змістовне наповнення навчального курсу з основ юридичної клінічної практики, намагаються викладати курс відповідно до вимог Стандартів, з використанням інтерактивних методів навчання.

Ще не вдалося забезпечити: зарахування роботи в ЮК до науково-педагогічного навантаження керівників і кураторів ЮК.

Мотивація для роботи у ЮК:

Для викладачів: за умов майже 100-% незарахування роботи в ЮК до навантаження викладачам, в деяких ЮК це відбувається шляхом зарахування до рейтингу викладача такої роботи, що впливає на їх стимулювання (преміювання, встановлення надбавок і ін.)

Для студентів, які не мають можливості отримати кредити за роботу в ЮК у зв'язку з відсутністю навчального курсу – стимулювання відбувається шляхом зарахування балів до рейтингу, який впливає на виплату стипендії.

Системні виклики:

- *Неурегульованість на рівні актів МОНУ питання зарахування науково-педагогічного навантаження за роботу керівника/куратора ЮК.* Як наслідок, майже у всіх ЮК не зараховується робота в ЮК до навантаження залученим працівникам
- *Сучасні можливості автономії ЗВО дають широкі можливості для впровадження навчального курсу з основ юридичної клінічної практики якщо не у якості обов'язкової, то принаймні вибіркової дисципліни.* Однак у 25% ЮК курс не викладається і не інтегрований у навчальний процес взагалі. Але навіть якщо курс не викладається у деяких ЗВО, там проводяться додаткові заняття із студентами, або ж певні теми можуть бути частиною інших суміжних курсів.
- *Низький показник можливості проходження практики на базі ЮК.* Автономізація ЗВО і активні дії керівника/куратора ЮК можуть вплинути на системну зміну такого стану і більш активного впровадження в ЮК проходження різних видів практик студентами.

Тренди правозахисту юридичних клінік

Проф. А.Галай, andrii.galai@gmail.com

Факти з моніторингу 2018

- Відмінності в кількості наданих консультацій від **4 осіб** до **6 тис.**
- Відмінності в якості організації консультування від *дуже слабо* **1 (8%)** до *чудово* 8 **(67%)**
- Підтверджено статистику звітування на основі довіри у **67%** юридичних клінік
- Здійснюють представництво інтересів **33%** юридичних клінік

Вдалі і неефективні практики

👍 Нові системні підходи до обліку правозахисту ● гугл-докс для обліку консультацій в ЮК Одеської юракадемії та Острозької академії ● електронний архів за прізвищем клієнта в ЮК Університету митної справи	👎 Користі ніякої, а викинути жаль ● архів деяких юридичних клініки є хаотичним накопиченням незахищених персональних даних початим ще за царя-гороха ● деякі журнали категорично неінформативні
👍 Консультативна підтримка vs. адвокатська монополія ● супроводження участі клієнта у суді без офіційного представництва від ЮК Чернівецького університету	👎 Сумнівна якість консультування і навчання ● для деяких юрклінік консультування куратором – це норма; інші не готують друкованих консультацій; треті – надають консультації без перевірки куратором або намагаються зробити це ще під час першого прийому клієнта
👍 Виїзні консультації як спосіб забезпечення доступності ● виїзди в найближчі села (ЮК Університету фіскальної справи, Острозької академії), додому до маломобільних клієнтів (ЮК Одеської юракадемії)	👎 "Квест" для клієнта на візку ● навіть розташування юридичної клініки на першому поверсі і часткова наявність пандусів не дозволяє маломобільним особам безперешкодно потрапити на прийом
👍 Інстаграм є джерелом клієнтів з числа молоді у ЮК Чернівецького університету 👍 Як набути безліч клієнтів та дозволити хоч трішки попрацювати народному депутату знають у ЮК НАВС 👍 Міні-келії не міф у ЮК Університету Лесі Українки, Хмельницького університету, Одеської юракадемії	

Висновки

Безпосередня користь в процесі моніторингів 2018: вирівняли практику обов'язковості друкованих консультацій, кожна четверта юрклініка з оцінених запровадила розрізнення простої (інформація про права) і кваліфікованої (юридичний висновок) консультації.

Ще не вдалося забезпечити: перевірка консультацій викладачами-кураторами можлива лише за наявності останніх.

Виявили регіональні особливості: юрклініки у Дніпрі активно практикують правозахист, однак не розмінюються на дрібноту системно готувати друковані консультації.

Системні виклики:

- *важливо розробити і впроваджувати сучасні форми документування правозахисту для юридичних клінік*
- *потрібні системні навчальні мережеві заходи з включенням модулів документообігу юридичного консультування на основі поваги до власних управлінських практик.* Відсутність останніми роками регулярних навчальних заходів організації юридичних клінік розбалансувало юридичні клініки. Деякі з відвіданих ніколи не були на навчальних заходах для юридичних клінік з організації консультування і його документообігу, практикували через це невдалі форми запозичені з державної практики консультування
- *варто оцінювати не лише регулярність консультування, але і залученість студентів та викладачів-кураторів/юристів-практиків до цього (із можливим зрозумілим поясненням локальних особливостей).* Відсутність сталої системи підтримки юридичних клінік (втома від "голого" ентузіазму) та обґрунтованого механізму їх оцінювання (безконтрольність) призвели до суттєвого зниження завантаженості юридичних клінік консультуванням. Ця обставина насправді не має прямої залежності від розвитку системи провайдерів безоплатної правової допомоги, адже не є масовим явищем для юридичних клінік. В окремих юридичних клініках студент щороку надає одну або жодної консультації
- *в кожній юридичній клініці важливо розробити дієвий механізм доступності послуг для людей з інвалідністю*

Тренди правової просвіти юридичних клінік

Ломжець Ю.В., ylomzhets@gmail.com

Факти з моніторингу 2018

- Відмінності в кількості правопросвітніх заходів від **3** до **157** на рік
- Відмінності в якості організації правопросвіти від *дуже слабо* **2 (12.5%)** до *чудово* **4 (75%)**
- Підтверджено статистику звітування на основі довіри **50%** юридичних клінік
- Практикують дистанційну правопросвіту **42%**

Вдалі і неефективні практики

👍 Використання нових підходів до правопросвітньої роботи ● співпраця з місцевими ЗМІ (ЮК Одеської юракадемії, Хмельницького університету, «Ad Astra» СНУ ім. Лесі Українки) ● розробка та розповсюдження інформаційних матеріалів (ЮК «Захист» НАВС)	👎 Недостатня різноманітність заходів правої просвіти ● певні юридичні клініки обирають один вид правопросвітніх заходів, як правило публічні виступи (лекції), і обмежуються ним
👍 Налагоджена співпраця викладачів та студентів під час правопросвіти ● допомога викладача в підготовці та контроль якості методичних матеріалів правопросвіти (ЮК Університету митної справи, Білоцерківського університету, ЮК «Захист» НАВС)	👎 Сумнівна якість заходів правової просвіти ● деякі юридичні клініки повністю перекладають організацію та проведення заходів правової просвіти на студентів, не надають допомоги та не контролюють їх. ● через недостатню залученість викладачів до підготовки правопросвітніх занять студентами не завжди формуються методичні матеріали, і, як наслідок, юридичні клініки не мають бібліотек правової просвіти
👍 Системне навчання студентів правовій просвіті ● проведення регулярних занять та тренінгів для студентів (ЮК Острозької академії та ЮК «Захист» НАВС) ● практичне навчання студентів методиці правової просвіти в межах неклінічної дисципліни "Право на мирні зібрання" (ЮК Чернівецького університету)	👎 Недостатня увага питанням правової просвіти під час навчання Основам юридичної клінічної практики ● навіть за наявності в навчальних планах курсів, чи організації факультативних занять з юридичної клінічної практики, викладачі часто обходять теми правової просвіти
👍 Впроваджуються сучасні форми правопросвіти ● юридичні клініки використовують інтерактивні методи та новітні технології для проведення правопросвітніх занять: кінопокази (ЮК Чернівецького університету, Острозької академії), статті (ЮК Чернівецького університету), колонки у ЗМІ (ЮК Острозької академії) ● юридичні клініки впроваджують ігрові правопросвітні заходи (квест "Правознавець" ЮК Білоцерківського університету, квест «Правила дорожнього руху» «Захист» НАВС).	👎 Правопросвітні заходи для «галочки» ● деякі юридичні клініки проводять правопросвітні заняття у формі лекцій, не обтяжуючи себе проблемами вибору актуальних тем і впровадженням нових методів

Висновки

Безпосередня користь в процесі моніторингів 2018: виявили тенденцію до зростання кількості правопросвітніх заходів за рахунок підвищення активності клінік та «брендування» цих заходів (деякі юридичні клініки і раніше виступали організаторами різноманітних заходів, але не виділяли їх із загально університетських або факультетських заходів).

Ще не вдалося забезпечити: якість проведення правопросвітніх заходів виявилося важко проаналізувати через відсутність практики систематизації власних методичних матеріалів.

Системні виклики:

- *важливо розробити і впроваджувати сучасні форми правопросвітньої роботи: інтернет-блоги, колонки в ЗМІ, відеоролики, інфографіки, правопросвітні ігри тощо*
- *збереження лідерської ролі мережі юридичних клінік у правопросвіті типу «Street Law»*
- *тематика правової просвіти має стати повноправною частиною клінічного навчання як в університетах, так і на рівні мережевих навчальних ініціатив, заходів регіональної співпраці та обміну досвідом*
- *підготовка якісних заходів правової просвіти має супроводжуватись допомогою викладачів-кураторів та механізмом апробації.*

ІНФОГРАФІКА РЕЗУЛЬТАТІВ

ВИСНОВОК МОНІТОРИНГУ

АСОЦІАЦІЯ ЮРИДИЧНИХ КЛІНІК УКРАЇНИ

Відродження

Українська Фундація Правової Допомоги

Юридична клініка Хмельницького університету управління та права 2018

Організація і забезпечення юридичної клініки	70%
Включення юридичної клінічної освіти у навчальний процес	70%
Юридичне консультування в юридичній клініці	100%
Правопросвітня діяльність в юридичній клініці	75%

ЮРИДИЧНА КЛІНІКА ВІДПОВІДАЄ СТАНДАРТАМ ЯКОСТІ

79%

Основні рекомендації моніторингу:

Стимулювати викладачів Університету і юристів-практиків до роботи в юридичній клініці
Удосконалити форму надання письмових консультацій.
Визначити форми обліку роботи в юридичній клініці як навчального навантаження викладачів.
Покращити облік та контроль правопросвітньої діяльності.

Пояснення щодо оцінювання та детальніші рекомендації можуть бути надані за зверненням до Асоціації: as.lc.ukraine@gmail.com

ВИСНОВОК МОНІТОРИНГУ

АСОЦІАЦІЯ ЮРИДИЧНИХ КЛІНІК УКРАЇНИ

USAID ВІД АМЕРИКАНСЬКОГО НАРОДУ
Програма "Нове правосуддя"

Юридична клініка Чернівецького НУ ім. Юрія Федьковича 2018

Організація і забезпечення юридичної клініки	90%
Включення юридичної клінічної освіти у навчальний процес	70%
Юридичне консультування в юридичній клініці	87.5%
Правопросвітня діяльність в юридичній клініці	50%

ЮРИДИЧНА КЛІНІКА ВІДПОВІДАЄ СТАНДАРТАМ ЯКОСТІ

74%

Основні рекомендації моніторингу:

1. Розглянути можливість визначення штатної одиниці заступника керівника юридичної клініки.
2. Систематизувати підхід до групи курсів юридичної клінічної освіти.
3. Удосконалити систему документування наданих юридичних консультацій.
4. Посилити результативність, різноманітність та управлінські підходи до правової просвіти.

Пояснення щодо оцінювання та детальніші рекомендації можуть бути надані за зверненням до Асоціації: as.lc.ukraine@gmail.com

ВИСНОВОК МОНІТОРИНГУ
АСОЦІАЦІЯ ЮРИДИЧНИХ КЛІНІК УКРАЇНИ
Відродження
Українська Фундація Правової Допомоги
Юридична клініка Дніпровського НУ ім. Олеся Гончара
2018
Організація і забезпечення юридичної клініки
82%
Включення юридичної клінічної освіти у навчальний процес
40%
Юридичне консультування в юридичній клініці
80%
Правопросвітня діяльність в юридичній клініці
25%
ЮРИДИЧНА КЛІНІКА БАЗОВОГО РІВНЯ
57%
Основні рекомендації моніторингу:
1. Практикувати щорічне оцінювання роботи юридичної клініки факультетом із стимулюванням персоналу залежно від внеску в результати.
2. Переглянути рік вивчення та методику клінічного курсу, залучати до його викладання персонал юридичної клініки.
3. Принципово оновити форми документування юридичних консультацій.
4. Практикувати системну і різноманітну правову просвіту.
Пояснення щодо оцінювання та детальніші рекомендації можуть бути надані за зверненням до Асоціації: as.lc.ukraine@gmail.com

ВИСНОВОК МОНІТОРИНГУ
АСОЦІАЦІЯ ЮРИДИЧНИХ КЛІНІК УКРАЇНИ
Відродження
Українська Фундація Правової Допомоги
Юридична клініка Університету митної справи та фінансів
2018
Організація і забезпечення юридичної клініки
58 %
Включення юридичної клінічної освіти у навчальний процес
30 %
Юридичне консультування в юридичній клініці
62.5%
Правопросвітня діяльність в юридичній клініці
25 %
ЮРИДИЧНА КЛІНІКА БАЗОВОГО РІВНЯ
44%
Основні рекомендації моніторингу:
1. Визначити посильну модель мотивованого та оцінюваного залучення штатних працівників до керування організаційною та навчальною діяльністю в юридичній клініці
2. Розвинути і передати до забезпечення юридичною клінікою курс юридичної клінічної освіти
3. Впровадити обов'язковість друкованих консультацій, а також інших форм обліку консультування
4. Урізноманітнити та розширити форми правопросвіти та їх облік.
Пояснення щодо оцінювання та детальніші рекомендації можуть бути надані за зверненням до Асоціації: as.lc.ukraine@gmail.com

ВИСНОВОК МОНІТОРИНГУ

АСОЦІАЦІЯ ЮРИДИЧНИХ КЛІНІК УКРАЇНИ

Відродження

Українська Фундація Правової Допомоги

Юридична клініка Університету Державної фіскальної служби України 2018

Організація і забезпечення юридичної клініки	92.8%
Включення юридичної клінічної освіти у навчальний процес	50%
Юридичне консультування в юридичній клініці	87.5%
Правопросвітня діяльність в юридичній клініці	37.5%

67%

ЮРИДИЧНА КЛІНІКА ВІДПОВІДАЄ СТАНДАРТАМ ЯКОСТІ

Основні рекомендації моніторингу:

1. Поліпшити матеріально-технічне забезпечення функціональних місць роботи.
2. Адаптувати приміщення ЮК для забезпечення конфіденційної роботи з клієнтами.
3. Сприяти мотивації студентів та викладачів до роботи в юридичній клініці.
4. Забезпечити системність та облік правопросвітніх заходів та урізноманітнити їх форми.

Пояснення щодо оцінювання та детальніші рекомендації можуть бути надані за зверненням до Асоціації: as.lc.ukraine@gmail.com

ВИСНОВОК МОНІТОРИНГУ

АСОЦІАЦІЯ ЮРИДИЧНИХ КЛІНІК УКРАЇНИ

Відродження

Українська Фундація Правової Допомоги

Юридична клініка «Захист» Національної академії внутрішніх справ 2018

Організація і забезпечення юридичної клініки	75.4%
Включення юридичної клінічної освіти у навчальний процес	20%
Юридичне консультування в юридичній клініці	50%
Правопросвітня діяльність в юридичній клініці	75%

55%

ЮРИДИЧНА КЛІНІКА БАЗОВОГО РІВНЯ

Основні рекомендації моніторингу:

1. Визначити з урахуванням особливостей функціонування вишу МВС:
   - оптимальний підхід до статусу юридичної клініки як структурного підрозділу, стале залучення штатних працівників та використання матеріально-технічної бази
   - шляхи впровадження курсу юридичної клінічної освіти і практики курсантів-клініцистів
2. Системно оновити підходи до організації і обліку юридичного консультування
3. Впроваджувати спеціалізації юридичних клінік притаманні поліцейській діяльності

Пояснення щодо оцінювання та детальніші рекомендації можуть бути надані за зверненням до Асоціації: as.lc.ukraine@gmail.com

ВИСНОВОК МОНІТОРИНГУ
АСОЦІАЦІЯ ЮРИДИЧНИХ КЛІНІК УКРАЇНИ
Відродження
Українська Фундація Правової Допомоги
Юридична клініка «Право і практика» БНАУ
2018
Організація і забезпечення юридичної клініки
40.6%
Включення юридичної клінічної освіти у навчальний процес
50%
Юридичне консультування в юридичній клініці
12.5%
Правопросвітня діяльність в юридичній клініці
25%
ЮРИДИЧНА КЛІНІКА БАЗОВОГО РІВНЯ
32%
Основні рекомендації моніторингу:
1. Закріпити статус юридичної клініки як структурного підрозділу, укомплектувавши її штат та забезпечити матеріально-технічну базу для її діяльності
2. Розробити механізм зарахування навчальної практики для студентів, які працюють в юридичній клініці, а також проходження практики на базі ЮК для студентів, які не є консультантами
3. Запровадити системну правопросвітню діяльність
4. Забезпечити належний облік звернень громадян, надання консультацій та архіву справ
Пояснення щодо оцінювання та детальніші рекомендації можуть бути надані за зверненням до Асоціації: as.lc.ukraine@gmail.com

ВИСНОВОК МОНІТОРИНГУ
АСОЦІАЦІЯ ЮРИДИЧНИХ КЛІНІК УКРАЇНИ
Відродження
Українська Фундація Правової Допомоги
Юридична клініка Криворізького економічного інституту КНЕУ
2018
Організація і забезпечення юридичної клініки
70%
Включення юридичної клінічної освіти у навчальний процес
50%
Юридичне консультування в юридичній клініці
75%
Правопросвітня діяльність в юридичній клініці
12.5%
ЮРИДИЧНА КЛІНІКА БАЗОВОГО РІВНЯ
52%
Основні рекомендації моніторингу:
1. Укомплектувати посаду завідувача юридичної клініки і визначити форми обліку роботи у юридичній клініці як навчального навантаження для викладачів.
2. Впровадити форми проходження практики студентів на базі юридичної клініки.
3. Вдосконалити форму друкованих консультацій та створити архів завершених справ.
4. Системно посилити напрям правової просвіти.
Пояснення щодо оцінювання та детальніші рекомендації можуть бути надані за зверненням до Асоціації: as.lc.ukraine@gmail.com

ВИСНОВОК МОНІТОРИНГУ
АСОЦІАЦІЯ ЮРИДИЧНИХ КЛІНІК УКРАЇНИ
Відродження
Українська Фундація Правової Допомоги
Юридична клініка НУ «Одеська юридична академія»
2018
Організація і забезпечення юридичної клініки
78.3%
Включення юридичної клінічної освіти у навчальний процес
30%
Юридичне консультування в юридичній клініці
100%
Правопросвітня діяльність в юридичній клініці
75%
ЮРИДИЧНА КЛІНІКА, ЩО ВІДПОВІДАЄ СТАНДАРТАМ ЯКОСТІ
71%
Основні рекомендації моніторингу:
1. Запровадити навчальну дисципліну «Основи юридичної клінічної практики».
2. Стимулювати викладачів-кураторів юридичної клініки до підвищення кваліфікації з питань юридичної клінічної освіти та правозахисту.
3. Посилити напрям правової просвіти шляхом розширення її аудиторії, покращення форм забезпечення компетентності студентів-правопросвітників.
Пояснення щодо оцінювання та детальніші рекомендації можуть бути надані за зверненням до Асоціації: as.lc.ukraine@gmail.com

ВИСНОВОК МОНІТОРИНГУ
АСОЦІАЦІЯ ЮРИДИЧНИХ КЛІНІК УКРАЇНИ
Відродження
Українська Фундація Правової Допомоги
Юридична клініка «Феміда» Донецького державного у-ту управління
2018
Організація і забезпечення юридичної клініки
67,2%
Включення юридичної клінічної освіти у навчальний процес
60%
Юридичне консультування в юридичній клініці
87,5%
Правопросвітня діяльність в юридичній клініці
12.5%
ЮРИДИЧНА КЛІНІКА БАЗОВОГО РІВНЯ
57%
Основні рекомендації моніторингу:
1. Збалансувати кадрове забезпечення юридичної клініки
2. Покращити зовнішню видимість юридичної клініки
3. Запровадити виключно письмове консультування та удосконалити реєстрацію, перевірку і облік справ
4. Забезпечити системність правопросвітньої роботи
Пояснення щодо оцінювання та детальніші рекомендації можуть бути надані за зверненням до Асоціації: as.lc.ukraine@gmail.com

БЛОГ ПРО МОНІТОРИНГИ ЮРИДИЧНИХ КЛІНІК

1. Дописи цілей (Андрій Галай)

Навіщо в Україні розпочато моніторинги юридичних клінік?

Після кількох років поступового нарощування інституційної спроможності Асоціація юридичних клінік України розпочала новий напрям розвитку власної мережі – моніторинги юридичних клінік.

Так, з 2013 року, після певного спаду активності, наша спільнота – сформувала традицію демократичного дієвого відкритого правління; розробила Стандарти діяльності юридичних клінік (2014); інструменти аналізу показників (Реєстр АЮКУ, 2013) та моніторингу якості (2017) діяльності; відновила співпрацю з партнерами з числа правозахисної та освітянської спільноти.

І ось моніторинги. Здавалося б, справа для юридичних клінік вишів насторожуюча. Адже за формальними ознаками схоже на звичні неприємні відволікаючі непрозорі і корупціогенні перевірки, інспекції тощо. Група за участю представників Асоціації, громадських чи державних партнерів кілька днів працює з юридичною клінікою, вивчає її активності, організаційні документи, готує детальний звіт. Схоже, чи не так?

Можливо тому окремі керівники юридичних клінік, без згоди яких ми не проводимо моніторинги, не дуже поспішають записуватись у чергу на моніторинг.

Цей допис має на меті розвінчати деякі побоювання.

1. *Чому моніторяться юридичні клініки?* Не для негативних рішень! Мета – надати рекомендації, як покращити діяльність конкретних юридичних клінік. Звісно – точніші рекомендації бувають після детального вивчення.

2. *Навіщо тоді виставляється оцінка якості?* Щоб чіткіше продемонструвати ті напрями, які можна покращувати. Щоб чітко було зрозуміло – як робиться в юрклініці та чи інша робота – якісно чи не дуже. Процентні оцінки тут – інструмент, а не ціль.

3. *Хто вони такі, ці монітори, щоб оцінювати юридичну клініку?* До кожної моніторингової групи входять представники Асоціації. Це найактивніші й найдосвідченіші керівники юридичних клінік. Навіть якщо керівник юридичної клініки займається цією справою вже тривалий час, сукупний досвід юрклінічної діяльності моніторів – значно більший. А в доповнення до цього, залучені партнерські організації (як правило правозахисні та освітянські мережі) мають власний суттєвий досвід розбудови мереж. При цьому вони не домінують – більшість моніторингової команди складають представники юридичних клінік.

4. *Моніторинги, перевірки, оцінювання – це завжди травмуючий непередбачуваний досвід?* Ми розробили оцінний інструмент, що дозволяє чітко передбачати, які аспекти будуть оцінюватися. Все прозоро, просто і чесно – завантажуйте, готуйтеся, самооцінюйтесь. Чим детальніша буде оцінка юридичної клініки – тим більш якісно в подальшому вона працюватиме.

5. *А якщо результат буде низьким?* Низький не означає поганий! Кожний показник, що не набере балів – отримає чіткі рекомендації, як його покращувати, з прикладами на основі кращого українського і зарубіжного досвіду. Ми в Асоціації цей досвід знаємо, але чи знають його усі керівники юридичних клінік регіональних вишів? Рекомендації за результатами моніторингів – методичні й організаційні поради, їх виконання – справа добровільна.

Яка користь юридичним клінікам від моніторингів?

Користі бувають на трьох етапах.

Перший – без моніторингу. Це самооцінка за нашим оприлюдненим Інструментом моніторингу. Адже в Україні ніколи не було об'єктивного способу прозорої оцінки діяльності юрклінік. Стверджуємо впевнено: ми бачили кілька неякісних інструментів. Інструмент АЮКУ дозволяє *не лише оцінити роботу юрклінік*, але і *побудувати її на вірних засадах* ледь не з нуля.

Другий етап якості – під час моніторингу. Коли на моніторинг приїжджає група експертів, досвід яких удесятеро більший, ніж досвід керівника конкретної юрклініки, вони *не просто оцінюють за критеріями*, але і спроможні *надати десятки рекомендацій*, заснованих на досвіді, як України , так і закордонних колег. Беріть і впроваджуйте.

І третій етап – під час спілкування з керівництвом вишу і публічного заходу з місцевою громадськістю.

Тут кілька варіантів:

▪ сильні юридичні клініки буває *не можуть добитися якогось аспекту*, наприклад, навчального курсу, оновлення застарілої техніки. Чому? Наприклад, керівник юрклініки не сприймається топ-менеджментом вишу як достатньо впливовий експерт, або веде себе надто скромно, жертвуючи якістю заради спокою. В такій ситуації *погляд авторитетних зовнішніх експертів* може стати в нагоді: до їх позиції *можуть швидше прислухатися*.

▪ слабкі юрклініки-початківці на публічному заході можуть одразу отримати *поштовх до розвитку*, адже їх керівники буває недостатньо спроможні пояснити переваги діяльності (на відміну від існування) свого інноваційного напряму у виші. Або їх авторитету ще не вистачає для дискусії на рівних з консерваторами, противниками всього нового і незвичного. А публічно озвучити намір підтримати юридичну клініку – якось некомфортно відмовлятись від обіцянки, чи не так? А ми, Асоціація, в свою чергу *записуємо ходи*, як і місцева громадськість, яких ми завжди *запрошуємо на публічні заходи*.

Звісно, ми не чарівники і не завжди вдається безпосередньо домогтися зростання підтримки від керівництва: десь з причин складної ситуації з оптимізації вищої юросвіти, десь з інших. Але кожна моніторингова група старається цього досягти.

Нема користі з моніторингів лише недобросовісним "юридичним клінікам".

Моніторинги юрклінік як школа розвитку мережі

Ми вже писали, як моніторинги розвивають конкретні юрклініки. І *залізно – під час моніторингу*, ***і*** *потенційно – за бажанням* тих *керівників*, які самостійно використовують інструмент та досліджують опубліковані звіти пристосовано до своєї юрклініки.

Зараз про *неочевидний ефект* моніторингів. Насправді цей напрям *стимулює розвиток мережі*: через зростання компетентності лідерів (активістів) як керівників юрклінік.

Що традиційно *формує компетенції* керівників юрклінік? Школи юридичної клінічної освіти, вивчення спеціалізованої літератури, інноваційні проекти. Давайте кожен самостійно на власному прикладі порахує, як часто зараз таке буває.

Подумаймо ще і про те, що програма школи через обмежений обсяг не всестороння. Для прикладу – на Школі 2018 питання кожного напряму діяльності юрклініки займає від 30 хв до 3-4 годин. Правда малувато для засвоєння?

А тепер давайте поглянемо на моніторинг *як на школу формування навичок*. Передусім навичок, що складають компетентність керівника юрклініки. Три дні детального розбору колегією моніторів з числа лідерів руху та потужних партнерських мереж! І це все для невеликої групи учнів – керівника і кураторів конкретної юрклініки! *Навчальні методи*: аналіз,

моделювання, демонстрація, колегіальне обговорення, робота в групах та з кейсами. Нормально, чи не так?

*В кожній юрклініці таке навчання проходять 1-5 осіб, а ще додамо 2 моніторів з мережі. Отже – за квітень-червень навчання пройшли – 5 (в середньому осіб) * 7 (моніторингів) = 35 осіб.* Ще 1,5 непомітних школи!

Тепер *про бонусне навчання*. Навчання менеджменту проектів, організації та модерування публічних заходів. Як відомо, такі навички найкраще опановуються практично. І саме таке навчання "проходять" керівники моніторингових груп та відповідальні за публічні заходи.

Давайте рахувати – 14 осіб, хоча буває, що особи залучаються однакові, то і навички здобуваються стійкіші!

І ця остання категорія – реальні й потенційні лідери юридичного клінічного руху – *універсальні юрклінічні "термінатори"*! Недаремно моніторингами керують члени правління Асоціації – всім же треба вчитись!

І ще один бонус. Всі ж ми знаємо про ефект і *переваги дистанційної освіти*?

Так ось, чим звіти моніторингів, що завжди чіткі, доказові, з детальними рекомендаціями – не онлайн курси? Хіба що т'юторської підтримки наразі не впроваджено і тому студентів порахувати неможливо. Може в майбутньому цим займемося.

Тому *приєднуйтесь, запрошуйте нас на моніторинг***,** долучайтеся особисто і онлайн.

Додаток на "поміркувати" – сподіваюсь всім моніторам, від кого ми принципово вимагаємо якості звітів і самооцінювання публічних заходів, зрозуміло чому так?

2. Дописи вражень

Особисті враження про перший внутрішньомережевий моніторинг юридичної клініки (Андрій Галай)

Перший пілотний моніторинг відбувся у червні 2017 року у Луцьку у Східноєвропейському національному університеті колегією Асоціації юридичних клінік України та Української фундації правової допомоги.

Моніторинг продемонстрував:

1. *Інструмент моніторингу* показав себе добре. Водночас 2-3 пункти були підкореговані, а також після дискусії був доданий пункт про забезпечення ЮК витратними матеріалами.

Отже, знаходьте оновлений файл системи оцінювання якості та тестуйте свої юрклініки самостійно, адже цей інструмент простий і зручний для роботи.

2. *Час*. У заплановані 2 дні трохи не вистачило часу для вирішення всіх потреб. Оцінити встигли, обговорити не дуже, ефект публічного обговорення вирішили частково. Отже, на моніторинг треба повних 3 робочих дні.

3. *Етап публічного обговорення* типу круглого стола.

3.1. Він показав себе дуже правильним. Якби я користувався блокнотами, то списав би 3-4 самими лише класними ідеями. Фактично всі вони адресовані місцевій клініці і цим треба користуватися. Водночас було ряд меседжів для Асоціації.

3.2. Одночасно показав на такі потреби організації: 1) наявність стандарту підготовки заходу (це має робити не лише керівник місцевої юрклініки, а також підготовлений представник моніторингової групи); 2) залучення місцевої правозахисної та вищоосвітньої спільноти; 3) залучення місцевих журналістів; 4) включення етапу екскурсії в юридичну клініку; 5) формування додаткового контрольного списку ідей після завершення.

4. *Навчальний аспект*. Потрібне прикладне тренінгове навчання в частині моніторингу якості і якості ЮК взагалі:

– моніторів як моніторити (десь два регіональних тренінги по 15 осіб гадаю було б достатньо);

– керівників клінік за результатами кількох моніторингів (гадаю раз на півроку або щоразу після 3-4 моніторингів було б достатньо)

5. "Вишенька та тортик" – *результат моніторингу*.

Попередній підрахунок результатів показав, що юридична клініка Ad Astra Східноєвропейського національного університету ім. Лесі Українки отримала рейтинговий показник "відповідає стандартам якості діяльності юридичних клінік". Цей висновок заснований на підрахунку балів системи моніторингу, ніяк не на око.

Детальний зведений аналіз передбачатиме конкретні кроки із розвитку тих положень, які можуть бути покращені.

Не впевнений, що такий результат легко зможе отримати кожна юрклініка. Отже, знаходьте файл із інструментом моніторингу і самостійно формуйте себе якісними організаціями.

Моніторинги юридичних клінік: враження про кращий досвід (Юлія Матвєєва)

Надзвичайно актуальним питанням для реформування юридичної освіти є практичне її спрямування, орієнтація майбутніх правників на набуття, так званих, soft skills – навичок комунікації, спілкування з клієнтами, командної роботи, креативного мислення і ін. Однією із можливих баз для виховання студентів правничих шкіл є юридична клініка, яка і спрямовує свою діяльність на виконання зазначених цілей.

З метою поліпшення діяльності у цій сфері Асоціацією юридичних клінік України прийнято Стандарти, перевірку дотримання яких мають здійснити моніторингові групи.

Перші моніторинги, проведені представниками Асоціації юридичних клінік України із залученням представників громадських організацій системи безоплатної правової допомоги, пройшли досить успішно. І хочеться поділитись своїми враженнями після участі у пілотному моніторингу юридичної клініки Ad Astra Східноєвропейського Національного університету (СНУ) ім.Лесі Українки та юридичної клініки Хмельницького університету управління та права (ХУУП).

Надзвичайно важливого значення набуває той факт, що дедалі більше юридичних клінік отримують належне визнання у своїх університетах і діють як самостійні структурні підрозділи. Це стосується зазначених клінік.

Варто відзначити, що нова редакція статуту Хмельницького університету управління та права від 2015 року передбачає, що одним із основних структурних підрозділів університету є юридична клініка. Причому не у статусі навчальної лабораторії чи центру, як це прийнято у тих університетах, хоча далеко не у всіх, у яких юридичні клініки існують. Статус юридичної клініки – це юридична клініка, як це і передбачено Законом "Про вищу освіту"!

Отож, можемо констатувати, що юридична клініка Хмельницького університету управління та права є унікальною у тому сенсі, що отримала визнання і легалізацію свого статусу без традиційних для вітчизняного юрклінічного руху доповнень у вигляді «центр», «лабораторія», чи, як це було в кінці 1990-х на початку 2000-х років «громадська приймальня». Якщо на початку створення юридичних клінік в Україні це було виправдано, то сьогодні потрібно відповідати вимогам часу. А вони суттєво змінились і покращились для розвитку клінічного руху.

Часто в університетах не розуміють до цього часу, попри існування п.2 ч.7 ст. 33 Закону України "Про вищу освіту", який передбачає ще з 2014 року, що структурними підрозділами закладу вищої освіти можуть бути юридичні клініки – який статус має бути у цієї інституції. Приходиться пояснювати, що «навантажувати» поняття юрклініки додатковими поняттями – лабораторія, центр і т.д. – не має сенсу. Навіть законодавче для цього існує підґрунтя.

Таким чином, шановні представники юридичного клінічного руху України: все у наших руках! Становлення і легалізація юридичних клінік відбулась, а визнання їх конкретним університетом – це справа особистого ентузіазму залучених до цього процесу осіб.

В обох університетах викладається навчальна дисципліна "Основи юридичної клінічної практики", яка передбачена навчальним планом підготовки бакалаврів. Як правило, ця дисципліна у деяких університетах є вибірковою. А от в ХУУП ця дисципліна навіть певний час викладалась як обов'язкова. Із змінами до навчального плану від 2017 року ця дисципліна переходить у розряд вибіркових. Варто відзначити навчально-методичні матеріали цієї навчальної дисципліни, які розроблені із цікавими завданнями для студентів (це розгляд практичних ситуацій, підготовка консультацій та медіації по кейсах, підготовка тем право просвітницьких занять, невеличких правопросвітницьких публікацій, підготовка цитат-заготовок для право просвітницького заняття, кілька актуальних і важливих для України назв проектів нормативно-правових актів).

Таким чином, в обох університетах юридичні клініки виконують свою важливу навчальну функцію.

Слід відзначити стимулювання керівництвом ХУУП залучення викладацького складу до роботи у юрклініці. Так, участь у роботі юридичної клініки зараховується науково-педагогічним працівникам як організаційна та виховна робота – за фактичними витратами часу, але не більше, ніж 6 годин за один день.

Важливого значення набуває упорядкування документації юридичних клінік. Варто відмітити, що у обох клініках на належному рівні ведеться архів справ у паперовому вигляді. Хочеться відмітити упорядкування документації юридичної клініки ХУУП на достатньо високому рівні – систематизоване, регулярне оформлення внутрішніх і зовнішніх документів.

Іншою, крім навчальної, функцією юридичних клінік є соціальна – надання безоплатної правової допомоги. Хочеться констатувати, що в обох клініках ця функція реалізована на високому рівні, адже за результатами моніторингу обидві клініки отримали по 100 балів. Юридичне консультування здійснюється на належному рівні. В клініці ХУУП це підтверджується:

- наявністю судових рішень, винесених на користь клієнтів після складених клінікою процесуальних документів;
- встановленням зв'язку із клієнтом, який представляє у клініку судове рішення по складеній попередньо позовній заяві.

Окрім того, в цій клініці здійснюється розподіл правової допомоги на надання правової інформації і безпосередньо юридичне консультування.

Правова просвіта здійснюється у різноманітних формах: проведення занять із школярами, військовослужбовцями та іншими категоріями громадян, правопросвітницькі статті у місцевих газетах, передач на місцевих телеканалах, підготовка навчальних та методичних посібників з питань правової просвіти, нормопроектування у юрклініці (ХУУП) та популярних видань правопросвітницького характеру для населення.

Слід відмітити активну співпрацю зазначених юридичних клінік з громадськими організаціями та державними установами регіонів: територіальними управліннями юстиції та центрами безоплатної правової допомоги.

Таким чином, короткий аналіз діяльності юридичних клінік Східноєвропейського Національного університету ім. Лесі Українки та Хмельницького університету управління та права дозволяє зробити такі висновки:

- обидві клініки відповідають стандартам якості і можуть стати хорошими базами для отримання досвіду клініками-початківцями;
- обидві клініки є структурними підрозділами університетів і інтегровані у навчальний процес;
- юридичне консультування здійснюється на достатньо високому рівні;
- правова просвіта здійснюється у різноманітних формах.

Важливим зауваженням до обох клінік є формалізація певних видів діяльності, зокрема правопросвітницьких заходів (забезпечення документального оформлення обліку, перевірки та звітності).

Оскільки саме цей напрямок діяльності юридичних клінік набуває особливої ваги, слід удосконалювати його на рівні Асоціації юридичних клінік України.

"По обидва боки барикад" – або ехінацея для юридичних клінік та їх керівників (Марія Цип'ящук)

Коли заповнила обидві заявки – і на участь в моніторингових візитах до юридичних клінік, і на проведення моніторингу у своїй ЮК – то якось особливо не задумувалася над тим, на що зголосилася і що буде далі. Через шалену зайнятість доводиться вникати у питання по мірі їх наближення, а не заздалегідь.

Тож, цей допис – це перший погляд із середини того, як це – спочатку моніторити, а потім бути моніторенним.

Попередньо, я вже мала досвід різних моніторингів – і ситуації з правами людини на передовій на Сході, і системи якості вищої освіти у юридичних вишах, і доступності системи з надання безоплатної первинної правової допомоги, але моніторинг ЮК в тому форматі, яким він є зараз – це унікальний підхід.

І ось, чому:

1. Це класична модель "*peer review*" – тобто, надання рекомендацій "рівним рівному", але – при цьому – із залученням зовнішнього експерта, що не дає системі замикатися самій в собі;
2. Моніторинг проходить у тісній комунікації учасників візиту та керівника напрямку, що допомагає кожного разу формувати максимально змістовний та об'єктивний звіт;
3. Досвід проведення моніторингу дає змогу значно краще зрозуміти сам інструмент, а разом з ним і Стандарти. Навіть попри те, що я особисто долучалася до розробки останніх, імплементація Стандартів у дії найкраще прояснюється саме в процесі проведення і проходження моніторингу.

Із внутрішніх рефлексій.

Перший інсайт про моніторинг – це його *тонізуючий ефект, така собі ехінацея для юридичних клінік та їх керівників*. Чітко усвідомила, через що доведеться пройти моїй клініці тоді, коли почала готуватися до моніторингу в Маріуполі. При цьому, майже миттєво знала, де будуть проблеми у нас, і мозок почав в турбо-режимі думати над тим, що треба вже змінювати, над чим працювати. І навіть не для показника моніторингу, а для того, щоб твоя ЮК дійсно стала кращою. Це схоже на своєрідне пробудження після тривалої "сплячки", коли в один момент відразу бачиш, в яких напрямках потрібно рухатися, чого не вистачає, а що – навпаки, досить добре.

І від цього для юрклініки виключно позитив! Тому *порада тим, хто ще не зголосився* – швидко це робити і не боятися. Навіть, якщо ви не досягнете зараз високого показника, ви отримаєте можливість побачити реальний "зріз" стану справ, максимально конкретне бачення того, яким чином вдосконалюватися і, якщо натхнення і сил вистачить – то за певний час зможете простежити вимірний відсотковий прогрес діяльності ЮК.

Ефект №2. Розвиток багатьох "soft skills" самих моніторів.

Беручи участь у складі моніторингової групи, Ви:

1. Навчитеся *швидко (ДУЖЕ швидко) опрацьовувати велику кількість інформації і відразу перетворювати її на звіт* – до речі, це ще одна особливість саме цих моніторингів, коли звіти пишуться в ході самих візитів, а не відкладаються на тоді, коли більшість всього монітор вже забув. Нагадаю, що презентація попередніх результатів моніторингу відбувається вже на третій день візиту. Тобто, фактично, монітори працюють – в кращому випадку – повних два дні, (у нашому випадку це було півтора), а до ранку третього вже потрібно презентувати інфографіку із відсотковим результатом візиту та базовими рекомендаціями;

2. Якщо Ви ще не мали досвіду **організації публічного заходу** з усіма наслідками від цього (написання (прес)-анонсів, прес-релізів, контактування зі ЗМІ, логістикою заходу і т.п.) – то маєте шанс 1:3, навіть 1:2, такий досвід здобути. Повірте – він знадобиться ще не раз, особливо, якщо моніторинг таки надихне Вас робити свою власну ЮК більш видимою та ефективною;

3. Моніторигова група – це живий організм, який за 3 дні проходить, по суті, весь цикл розвитку взаємодії учасників групи – знайомство один з одним, звикання, напруженість перед днем публічного заходу, коли потрібно враз завершити багато завдань, розв'язку і – якщо пощастить так, як мені – поповнення Вашого кола знайомих або й друзів чудовими людьми. Тож участь у моніторингу – це ще й *досвід організаційного та командного менеджменту на мікрорівні*, при чому, незалежно від того, які функції у складі групи монітор виконує.

Взагалі, вражень та емоцій від участі в моніторингу "по обидва боки" ще дуже багато, але – знаючи про те, що час читача потрібно затрачати обережно, наостанок ще зазначу кілька винесених уроків:

Для тих, хто проводить моніторинг:

▪ До початку моніторингу обов'язково *ознайомтеся із попередніми звітами моніторингів ЮК*, щоб розуміти ступінь деталізації та – відповідно – обсяг інформації, з яким потрібно буде працювати та що конкретно потрібно буде досліджувати;

▪ Чітко *розподіліть обов'язки між собою в групі*, щоб не виникала ситуація, коли над одними і тими ж завданнями працює кілька людей, а інші – навпроти – лишаються неопрацьованими і це виявляється у ніч перед публічним заходом;

▪ Хоча й не передбачено інструментом – але хороший метод моніторингу, який я винесла із візитів за іншими проектами – це проведення **фокус-груп** із різними учасниками діяльності юридичних клінік: студентами, викладачами-кураторами, адміністрацією вишу і, звісно ж – персоналом ЮК. Фокус-групи допомагають скласти в єдине ціле інформацію з документів та дійсність, краще зрозуміти особливості цієї конкретної юрклініки, знайти свої "родзинки".

Для тих, у кого проходить моніторинг:

▪ *Добре, ДУЖЕ добре вивчіть інструмент до початку моніторингу.* Коли Вам здається, що Ви розумієте, про що інструмент – прочитайте його ще раз, і – так само – ознайомтеся хоча б з кількома попередніми звітами. Чому? Бо, по-перше, це значно сприятиме оперативності роботи групи, а керівники ЮК – де-факто – також є її частиною, бо від нього або неї, в першу чергу, залежить наявність матеріалу для моніторингу: документації, можливість бути присутнім під час проведення правопросвітнього заходу і т.п.; по-друге, це убезпечить тих, кого моніторять, від неприємних "сюрпризів" у формі необхідності надання тих або інших відомостей або документів;

▪ *Будьте готовими до результатів* і того, що моніторингова група буде надавати рекомендації для вдосконалення – і це не критика зі сторони "контролюючого органу", а об'єктивний, дружній погляд "ззовні";

▪ Постарайтеся *отримати задоволення* від усього процесу. Зрештою, до Вас приїздять Ваші колеги та друзі – зробіть період їхнього перебування взаємно приємним для усіх і побачите, наскільки комфортним та чудовим може виявитися моніторинг! Особисто для мене в НУ "Острозька академія" він саме так і відчувався, сподіваюся, що і для чудової моніторингової групи так само.

Ось, мабуть, і все. Хотілося коротко, але – як завжди, не вийшло. Сподіваюся лише, що написане вище буде корисним та змотивує долучатися до цього справді унікального процесу моніторингів ЮК!

Перевірка, на яку ти сам подав заявку – дещо незвичне явище! Тільки не для спільноти Юридичних клінік, які хочуть стати кращими та ефективно розвиватись! Ділюсь власними враженнями, як керівник клініки, яку моніторили та як член моніторингової групи від АЮКУ.

В процесі моніторингу вдалось попрацювати з Юридичними клініками двох типів – Юридична клініка базового рівня і Юридична клініка – флагман клінічного руху, яка відповідає стандартам якості. Тож що необхідно врахувати в процесі підготовки ЮК до моніторингу АЮКУ?

Шляхи підготовки ЮК до моніторингу.

1. Чітко по критеріям Інструменту оцінювання Стандартів якості діяльності юридичних клінік України (далі Інструмент) підготувати документи-підтвердження. Даний шлях максимально забезпечить отримання вашою Юридичною клінікою балів, що підвищить її відсоток відповідності Стандартам і продемонструє вашу готовність до змін та подальшого удосконалення. В той же час, надмірна доказовість не завжди є свідченням ефективної роботи, тому оцінюйте її реально, адже фокус моніторингу направлений на розвиток ЮК, а не маскування недоліків.

2. Не готуватись до моніторингу – позиція «працюємо як можемо». Не зрозуміла мені позиція, однак вона свідчить про впевненість у власній досконалості або ж навпаки - неготовність до поступу вперед. В такому випадку слід готуватись, що протягом трьох днів моніторингу ви будете хаотично збирати необхідні документи та налагоджувати комунікацію із адміністрацією та партнерами.

Поради по підготовці до моніторингу:

1. За тиждень чітко сплануйте вашу сумісну з моніторами роботу на три дні моніторингу. Обов'язково узгодьте зустріч з адміністрацією (по можливості, в перший день роботи моніторингової групи, це сприятиме подальшій співпраці) та їх присутність на публічному заході. Запросіть партнерів на захід-презентацію результатів моніторингу. Також слід за декілька днів повідомити ЗМІ і домовитись з ними про сюжет або зустріч в ефірі.

2. Заздалегідь підготуйте такі організаційні документи, які мають бути завірені належним чином: Положення про ЮК, копію штатного розпису або довідку із відділу кадрів про наявність структурного підрозділу та штатних посад, копію навчального плану та робочої програми дисципліни (якщо передбачено включення ЮК у навчальний процес).

3. Перевірте діловодство ЮК та оформлення її інформаційного забезпечення у корпусах закладу вищої освіти та у приміщеннях партнерів.

4. Підготуйте документи, які підтверджують підвищення кваліфікації викладачів кураторів з правозахисту та особливостей роботи юридичної клініки.

5. Перевірте матеріально-технічне забезпечення – належна робота оргтехніки в ЮК, наповнення інформаційних стендів щодо правил роботи ЮК.

6. Ретельно сплануйте правопросвітнє заняття, яке ви хочете показати моніторам, слід врахувати відповідність цільової аудиторії та методу його проведення. Для прикладу, звичайний лекторій, зовсім не сприймається учнями середніх шкіл, в той же час, практичні завдання, безпосереднє залучення до обговорення і енерджайзери запам'ятаються, а ви отримаєте фідбек у вигляді цікавості до вас та запрошення наступного разу.

7. Консультування – найцікавіше, адже клініки зацікавлені у клієнтах, їх кількість мотивує студентів до роботи у ЮК. Важливо в процесі моніторингу дати можливість оцінити якість інтерв'ювання та надання студентами консультації. Для цього слід проводити консультування в аудиторії, де одночасно проходить не більше двох консультацій та обов'язково залучені викладачі-куратори.

8. Залучайте до моніторингу найбільш активних студентів-клініцистів. Робота в процесі моніторингів показала, що залучення студентів до цього процесу мотивує їх на подальше удосконалення та підкреслює, що без їх активності не може відбуватись ефективна робота Юридичної клініки.

Основна порада. Готуватись до моніторингу необхідно! Знаходьте баланс між бажаним та реальним і виводьте свою Юридичну клініку на новий, більш якісний, рівень розвитку.

3. Дописи відвертих висновків (Андрій Галай)

Що ховається за юрклініками? Гра в правду-неправду.

Якими бувають "юридичні клініки", які насправді *не є юридичними клініками***?**

Тут не будемо говорити про неуніверситетські "юридичні клініки". Різні юридичні фірми і громадські організації з такою назвою. Таке буває.

Буває і інше – юридичні клініки університетів, які такими не є. Частіше доводилося чути, чому в якомусь університі нема і не буде юридичної клініки. Але інколи буває цікаве явище – вона є, буває навіть в якості структурного підрозділу. Але її насправді немає.

*Ось кілька прикладів***.**

Група нарізки бутербродів. Відділ профорієнтації. Служба проходження (звалювання проблем або легалізації недобросовісної) практики. Підрозділ організації студентських хороводів. Департамент міжнародної співпраці. Місце роботи для ахкакогохарошего чєловєка. Зачинена глянцева вітрина. Піар-філіал університету/факультету/керівника.

Нікого не впізнаєте? Буває точне потрапляння, а буває часткове.

Яка мораль такого відвертого допису? Адже в наші часи буває ледь не частини державних органів і громадських проектів радісно проїдають бюджети, вкладаючись у гарний піар і забуваючи про роботу.

Передусім, ми працюємо над *розбудовою своєї мережі*. Тому ми маємо знати правду і не хочемо її приховувати.

Наступне. Принцип *підтримувати більшість якісних клінік* засновується на тому, що треба їх відділяти від таких недоклінік.

Третє, як ***маркер самовизначення***, адже існують так звані *межеві стани*, коли, наприклад, працююча клініка може скотитись до неповноцінної, або навпаки, знаючи свої недоліки, занедбана може піднятись до нормального стану.

І таким *маркером – як стати якісною юрклінікою* – є Стандарти діяльності і Інструмент моніторингу юрклінік. Другий навіть більше за перший, адже побудований як збірка вірних управлінських рішень вишу і самої юридичної клініки – як стати справжньою.

Юридичні клініки: працюючі й розбалансовані конвеєри, сонні царства

Цей допис навіяний і моніторингами, і іншими спостереженнями, обговореннями, дослідженнями, які охоплюють період з 2003 року до сьогодні. Тому дозволю собі відвертість. Спробую лише замаскувати реальні назви, адже правда інколи ображає.

Близько 10 років тому я сформував детальний опис характеристик 4 рівнів розвитку юридичних клінік. Тоді це була особиста ініціатива і та класифікація (юридичні клініки: фантом, стандарт, стандарт плюс та лідер) залишилась лише науковою теорією.

Сьогодні ми маємо діючу класифікацію, яка теж складається з 4 рівнів (від організації, що прагне стати юрклінікою, до юридичної клініки високого ґатунку), що встановлюються моніторингом.

Що цікаво – наразі вищого шабля (81%) перші одинадцять оцінених юрклінік не досягли. Деякі ледь-ледь. При цьому монітори побачили чимало цікавих юридичних клінік, у кожній були приклади гарних управлінських практик. Ми всі стали більш поінформованими про себе, а отже – зросте і весь рух і чемпіони неодмінно з'являться. А можливо вони вже є, після виконання рекомендацій моніторингу.

Але чому така назва допису? Що це таке конвеєри, сонні царства? До чого класифікація десятилітньої давнини?

До того, що ми побачили різні рівні розвитку юрклінік. Якщо раніше вважалось, що рівень організації юридичних клінік залежить від тривалості їх роботи, то сьогодні ми бачимо контрасти. Юридичні клініки-новачки мають статус структурного підрозділу та забезпечують клінічний навчальний курс, одразу демонструють ознаки інноваційних практик. З іншого боку, юрклініки з числа фундаторів відродження руху, з 10+ роками функціонування була валандаються без статусу і курсу, демонструють вельми скромні поточні результати в залученні кураторів, консультуванні та правопросвіті. Особливо сумно буває побачити таке у тих організацій, хто раніше визнавався лідерами, демонстрував високі показники й інноваційні напрями, вів за собою і вважався взірцем інших юрклінік.

Так от, для мене особисто змінений постулат, що успіхи юрклінік залежать від досвіду. Нова позиція – все залежить від ефективного управління. Досвід допомагає, зокрема утримуватись від помилок, але він не є критично важливим. Навпаки, у юрклінік неофітів буває те, чого все менше у досвідчених – ентузіазму як прагнення робити більше, ніж те, як тебе цінують.

Юридична клініка – механізм (чи організм, вибирайте що кому до вподоби), її функціонування щось на кшталт конвеєру. Вона може бути діючою, налагодженою, або розбалансованою, засміченою, невідлагодженою. Цей механізм до третього рівня оцінки (юридична клініка, що відповідає стандартам якості) дозволяють сформувати Стандарти. Вищий ґатунок якості досяжний лише за інтелектуального інноваційного управління.

Які фактори руйнують колишніх лідерів? Втома. Втрата ентузіазму і прагнення до пошуку нових сфер. Це класичні ознаки, що вимагають ротації. Управлінська література рекомендує ротацію (зміну посади чи виду діяльності) після кожних 2-5 років. В юрклініках допустима горизонтальна ротація (керівнику взятись за новий напрям роботи, перейти в статус куратора). Але варто спостерігати за результативністю в перспективі, якщо кілька років поспіль демонструється регрес, варто залучати "нову кров".

А бувають ще юрклініки типу "сонні царства". Вони не завжди "фантоми" (тобто існуючі лише на папері), як вважалось раніше. Вони можуть собі існувати десятиліттями, давати тихі і скромні результати, ховатись від моніторингів і від публічності взагалі. Як ніби ми не знаємо: уникання публічності – ознака неякості (ще один чинник з підручників менеджменту).

Подекуди керують юрклініками люди, які не ставлять мети вивести свою організацію в лідери. Тобто одразу невдале управлінське рішення стає на заваді розвитку організації. Але це вже зовсім буде складно описати, не наводячи прикладів.

Тому рухаймось вперед, запрошуймо Асоціацію на моніторинг. Ми завжди порадимо, як стати найкращою юридичною клінікою!